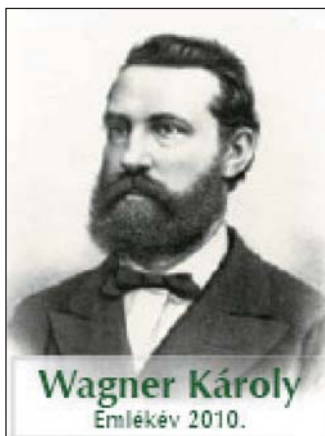

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET

WAGNER KÁROLY (1830–1879)

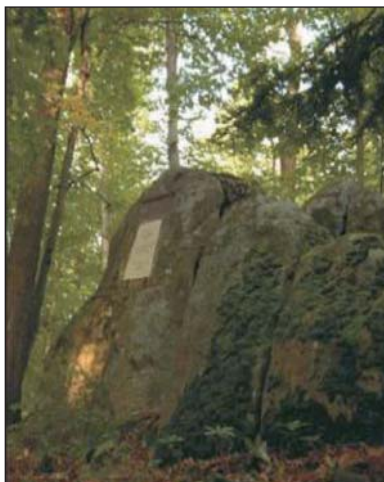
1830. október 8-án született Máramaros vármegyében, Aknasugatagon (ma: Ocna Sugatag, Románia). Édesapja kincstári erdészként dolgozott; a szülői házból hozta magával a természet, az erdő iránti vonzalmát. Középiskolai tanulmányait jeles tanulóként Szatmáron (ma: Satu Mare, Románia) végezte. 1850 októberében a selmechányai (ma: Banská Stiavnica, Szlovákia) Bányászati és Erdészeti Akadémiára iratkozott be, mégpedig bányászhallgatónak. A bányászati tárgyak tanulását befejezve végighallgatta az erdészeti tanfolyamot, és 1855-ben kincstári erdészjelölt lett.

Miután 1856-ban letette az erdészeti államvizsgát, a következő évben erdészgyakornokká léptették elő. 1858 elején a „regényes fekvésű” Dobrocsra (ma: Dobroč, Szlovákia) került kincstári erdésznek. 1859. február 1-jén pedig a selmeci akadémiára nevezték ki adjunktussá. Mivel csak két erdészeti tanár volt abban az időben Selmecen, a tárgyak felét ő adta elő, s egyben vezette az ún. kisgyakorlatokat is. Egyik diákjának visszaemlékezése szerint ilyen gyakorlat alkalmával Kisiblyén, az akadémia gyakorlati területén, a terület legmagasabb pontján állva vetette fel Wagner hallgatói előtt a magyar erdészeti szaknyelv és az ennek alapján álló

erdészeti irodalom megteremtésének az ügyét. Ez a cél, melyről Kisiblyén nyilatkozott először nyilvánosan, vezérelte Wagner Károlyt egész pályáján.

Az erdészeti szaknyelv magyar kifejezéseinek a megalkotása és a szakirodalom létrehozása az 1850-60-as években egyre sürgetőbbé vált. A szabadságharc leverését követően nemcsak az osztrák erdészeti törvényeket terjesztették ki Magyarországra, hanem osztrák és

cseh erdőtiszteket neveztek ki az erdők kezelésére. Részint ennek ellenhatásaként is a magyar anyanyelvű, - érzésű erdészek közül Roxer Vilmos, Neusidler János és különösen Divald Adolf többször indítványozta az erdészeti terminológia magyar nyelven történő kidolgozását. Divald neve azután összefonódik Wagnerével. Kettejük együttműködésére kedvező hatással volt az is, hogy jellemük szerencsésen kiegészítette egymást. Divald volt a tettekre szebb, harciasabb, míg Wagner a körültekintőbb, a mérsékeltebb. Közös munkájuk első eredménye az 1862-ben meginduló „Erdő-

szeti Lapok”. Szerkesztője és kiadója Wagner Károly volt, akinek működése a továbbiakban elválaszthatatlan ettől a laptól.

Alig adták ki az „Erdőszeti Lapok” első füzetait, a magyar törekvések ellenzői elkezdtek felszámolni a „szerkesztőséget”. Divaldot (ő volt a főszerkesztő) Stájerországba helyezték át, Wagner pedig 1864 nyarán Nagybányára (ma: Baia Mare, Románia) került. Az ottani főerdészi, erdőrendezői

beosztást 1866-ig töltötte be, majd a keszthelyi Országos Gazdászati és Erdészeti Tanintézet tanára lett. Ugyanebben az évben a hazai erdészek egyesületi életében döntő változás történt.

1866. december 9-én megalakult az Országos Erdészeti Egyesület (OEE), és az egyesület második alelnökévé Wagner Károlyt választották. Az egyesületi célok között szerepelt: „Tűzzük ki az erdészeti tudományok magyar nyelven való művelésének lobogóját!”. Ehhez mindenekelőtt az „Erdészeti Lapok” első évfolyamában már felhívás (Felhívás az erdészeti magyar műszótár ügyében) útján meghirdetett erdészeti műszótár kiadását kellett meggyorsítani.

Wagner Károly jórészt már 1862-re összeállította az erdészeti szakszavak gyűjteményét német nyelven. Ezt szétküldték az ország különböző részeire szakembereknek, természet- és nyelvtudósoknak. Válasz csak csekély számban érkezett vissza, ezért főleg a saját maguk által magyarosított kifejezésekből – számítva arra, hogy a nem szerencsés szavakat, meghatározásokat a használat során felváltják jobbra – összeállt a szótár. 1868-ban Pesten jelent meg a „Magyar-német és német-magyar erdészeti műszótár. Szerkesztették s kiadják Divald Adolf és Wagner Károly”. (Divald Adolf-Wagner Károly: Magyar-német és német-magyar erdészeti műszótár. Pest, 1868. 68 lap.)

A szótár kiadását az országban végbemenő politikai változások sürgették. 1867-ben, a kiegyezést követően minden állami erdőhivatalban magyar lett a szolgálati nyelv. A Bányászati és Erdé-

szeti Akadémián 1867-ben a megüresedett erdészeti tanári állást ennek a szellemében hirdették meg: „A pályázóknak a magyar nyelvet tökéletesen bírniok kell.” A pályázók közül a selmeci tanári kar „egyhangúlag, egyesegyedül Wagner Károly keszthelyi erdészeti tanárt ajánlotta a pénzügyminisztériumnak”. A döntésben első selmeci tanárkodásán kívül (a könyvtárt is ő kezelte akkor, és a botanikus kert bővítése fűződött még a nevéhez) főleg az a tekintély játszott szerepet, melyet Wagner az „Erdészeti Lapok” révén, valamint az OEE létrehozásában szerzett magának.

1867 nyarán kidolgozta Wagner a magyar nyelvű erdészeti (és bányászati) szakoktatás teljes dokumentációját. Nem voltak azonban olyan tanárok, akik a követelményeknek megfelelték volna. Ősszel azután – Wagner javaslata alapján – kineveztek egy helyettes tanárt és három tanársegédet. Ugyanakkor az erdészeti irodalom is terebélyesedett: a rendszeresen megjelenő „Erdészeti Lapok”-on kívül már 1871-ben két erdészeti tárgyú művet vehettek kezükbe a hallgatók és az egész magyar erdésztársadalom. Lázár Jakab „Erdészeti kézikönyv” és Illés Nándor „Erdőtenyésztéstan” című munkáit. Később pedig évről évre jelentek meg az erdészeti

résztudományok könyvei. Ezek nem egyszerű magyarázatok a hasonló témájú idegen nyelvű (jórészt német) műveknek, hanem a magyarországi viszonyoknak megfelelő, az itt folyó erdőgazdálkodási tevékenységről szóló könyvek voltak.

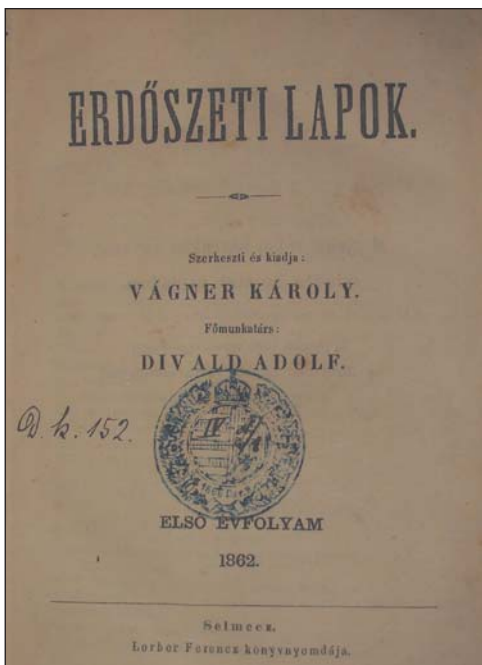
Wagner Selmecen erdőbecslést, erdészeti hozamszámítást, földmérést és erdészeti irodalomtörténetet adott elő, valamint a két első tantárgyhoz tartozó gyakorlatokat is vezette. Az oktatástól azonban újból immár véglegesen meg

kellett válnia. 1871. január 7-én kinevezték (főerdőtanácsosi ranggal) a Pénzügyminisztérium erdészeti osztályának vezetőjévé.

Hivatali munkáját leginkább a készülő erdészeti törvény gondolatai terhelték. Wagner azt akarta, hogy a törvényben a szakmai célokat a legmesszebbmenőkig vegyék figyelembe, ugyanakkor az olyan lehetőségeket biztosítson az erdőbirtokosoknak is, ami nem riasztja el őket a törvény elfogadásától. A szakmai célokat és azok elérésének eszközeit a Divald által már az 1860-as években kidolgozott törvénytervezet jelentős részben tartalmazta. Ennek a módosítása, több oldalról való megtárgyalása évekig tartott. Végre az első korszerű erdőtörvény 1879-ben, a XXXI. törvénycikkben jelent meg. A sok vita, készülődés után ez Wagner sikerét is jelentette.

Az 1879. XXXI. t.c. nemzetközi összehasonlításban is jelentősnek mondható. 1935-ig volt érvényben, tehát több mint fél évszázadon át képezte az erdőgazdálkodás alapját Magyarországon. Legfontosabb rendelkezései a következők.

A véderdőknek (azaz, „melyek magasabb hegyek kőgörgetegein, havasok fennsíkjain vagy hegytetőkön és gerinczeken, meredek hegyoldalakon és ezek lejtőin, hegyomlások, kő- és hógörgeteg és vízmosások támadásának és terjedésének megakadályozására szolgálnak”) a futóhomokon és az ún. feltétlen erdőtalajon álló erdőknek a fenntartását rendelte el. (Feltétlen erdőtalajnak azt a területet mondták, amely csak erdővel hoz tartós jövedelmet.) Ezt azzal biztosította,

hogy egyrészt a véderdőkben nemcsak megtiltotta az irtást és a tarvágást, hanem a hatóság által jóváhagyott terv szerinti erdőkezelést is előírta, másrészt a futóhomokon és a feltétlen erdőtalajon álló erdőkben az irtást tiltotta meg. A feltétlen erdőtalajokra hat éven belüli felújítási kötelezettséget írtak elő. A törvény birtokosok szerint is csoportosította az erdőket, és ennek alapján más-más előírást tartalmazott. A korlátolt vagy kötött forgalmú erdőket (ide tartoztak az állami, városi, közbirtokossági stb. erdők), függetlenül attól, hogy milyen talajon tenyésztek, üzemterv szerint kellett kezelni amíg azokat fel nem osztották. Ez az utóbbi rendelkezés sok helyen (például a Székelyföldön) a közös erdők felosztásához vezetett, hiszen a magánerdőkben sokkal szabadabban lehetett gazdálkodni, és mert ez volt a végső cél, főleg fakitermelést

végezni. A magánerdőket csak akkor érintették a törvény tiltó, szabályozó rendelkezései, ha azok feltétlen erdőtalajon álltak, illetve védelmi funkciót láttak el. A magyarországi erdőknek így is 87,3%-a esett a törvényben szabályozott gazdálkodási kötelezettség alá. A hiányosságok ellenére a törvény teljesítette mindazokat a feladatokat, amelyeket a korabeli erdőgazdálkodás megkövetelt. Gátat emelt az erdőirtások, a fahasználat korlátlan növelése elé. Elrendelte a kopár- és futóhomok területek állami

segéllyel való beerdősítését, létrehozta az ún. Országos Erdei Alapot és biztosította az erdészeti szolgálat kiépítését. Az erdőtörvény felépülő korszerű magyar erdőgazdálkodás megteremtését azonban Wagner már nem tudta elvégezni

1879. december 21-én Budapesten elhunyt Wagner Károly. A következő évben az „Erdészeti Lapok” első számának valamennyi oldalát gyászkerettel nyomtatták, és így jelentették be a halálát: „Leírhatatlanul nagy a mi veszteségünk. Szomorú volt a mi kará-

csonyunk 1879-ben, és vigasz nélküli a mi újévünk is; mert kidőlt közülünk a hazafiségben előljáró, ítéletben elfogulatlan, tanácsban bölcs és tudományban gazdag vezér!”

A Máramarosból induló Wagner Károly rövid élete így ért a vízivárosi temetőig. Műve azonban túlélte. Legnagyobb érdeme kétségtelenül, a magyar erdészeti irodalom létrehozása. Jelentős az Országos Erdészeti Egyesület megteremtésében kifejtett tevékenysége és különösen a selmeczi akadémia magyarrá tétele. Első, de főleg a második ottani tanárkodása idején a magyar erdészeknek olyan nemzedékét nevelte fel, akik létrehozták a magyar erdészeti tudományt részleteiben is. A gyakorlati erdőgazdálkodás területén pedig végrehajtói voltak annak a korszerű erdőtörvénynek, amelynek megalkotásában Wagner oly sokat munkálkodott.

1879. évi XXXI. törvénycikk

Erdőtörvény

ELSŐ CZIM

Az erdők fe tartásáról

I. FEJEZET

Általános határozatok

1. § Az erdők használatát és kezelését, mások jogainak épertartása mellett, csak a jelen törvényben meghatározott intézkedések korlátozzák.

2. § Azon erdőkben vagy erdőrészekben, melyek magasabb helyek körgörgetegein, havasok fensíkjain vagy hegytetőkön és gerinczen, meredek hegyoldalakon és lejtőin, hegyomlások, kő- vagy hógorgetegek és vízmosások támadásának és terjedésének megakadályozására szolgálnak, vagy a melyek elpusztulás a folytán, alantabb fekvő területek termőképessége vagy közlekedési utak biztonsága veszélyeztetnék, vagy szélvesszék rombolásának út nyitnának - az irtás és tarvágot tiltatik.

Ezen erdők, a földművelés-, ipar- és kereskedelmi minis terum által a szükséges előmunkálatok alapján, a tulajdomos és a közigazgatási bizottság meghallgatásával, lehetőleg a jelen törvény kihirdetés e napjától számítandó 5 év alatt részletenkint ki fognak jelölettni, terjedelmük a helyi viszonyokhoz képest meg fog határozatni és köztudomásra hozatni, s ezen időponttól kezdve teljes adómentességben, vagy a viszonyokhoz képest adókedvezményben részesítendők.

3. § A 2. § alá eső védőerdők használási módját - a nemyben az a 17. §-ban említett rendszeres üzemterv által nem volna megállapítva - a birtokosok által előterjesztett javaslat alapján az erdő-felügyelő és a közigazgatási bizottság meghallgatásával, a földművelés-, ipar- és kereskedelmi minis ter határozza meg.

4. § Az irtás tiltatik oly erdőkben, melyeknek el távolítás a által a fűtőhomok terjedésének út nyitnának, vagy melyeknek talaja másnénti gazdasági művelésre (szántóföld, rét, kert, vagy szőlő) állandóan nem alkalmas.

Az ily talajon álló erdők feltétlenül fentartandók.

Tiszteletére 1900-ban Kisiblyén azon a helyen állítottak emlékművet, ahol legelőször beszélt a megteremtendő magyar erdészeti irodalomról. Szobra a soproni egyetem botanikus kertjében és a FVM árkádjai alatt található, sírja pedig a Farkasréti temetőben.

**Országos Erdészeti Egyesület
2009**

Szerkesztette Dr. Oroszi Sándor írásának felhasználásával Ormos Balázs

Foto: Ormos Balázs, Lengyel László

Felelős kiadó: Dr. Pethő József elnök

www.oee.hu

Támogatta a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium.